

ความสัมพันธ์ในครอบครัวและกับเครือญาติ

ความสัมพันธ์ในครอบครัว

เมื่อพูดถึงสภาพความสัมพันธ์ในครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจต่ำ มักจะเป็นที่คิดกันทั่วไปว่า เป็นครอบครัวที่ไม่ค่อยมีความอบอุ่นหรือแตกแยก มีความขัดแย้งกันในครอบครัว พ่อแม่ไม่มีเวลาอยู่ใกล้ชิดกับลูก ๆ เพราะต้องออกไปทำงานแทบทุกวัน ตั้งแต่เช้ากลับถึงบ้านตอนเย็นก็เหนื่อย ไม่มีเวลาอบรมสั่งสอนลูก โอกาสที่จะพาลูกเมียออกไปพักผ่อนนอกบ้าน เช่น คุหนึ่ง ไปสวนสาธารณะ ก็มีน้อย เนื่องจากไม่มีเวลาหรือไม่มีเงินพอที่จะพาลูกเมียไปเที่ยวได้ นอกจากนี้รายได้ที่หามาได้ในวันหนึ่ง ๆ ก็ไม่พอใช้จ่ายในครอบครัว ต้องหยิบยืมหรือกู้เพื่อนบ้านมาใช้ก่อน แล้วจึงใช้คืนทีหลัง การมีรายได้ไม่พอใช้จ่ายเป็นปัญหาใหญ่ที่ครอบครัวประสบ ทำให้เกิดเรื่องระหองระแหงในครอบครัว และประกอบกับปัญหาในเรื่องต่าง ๆ ที่ต้องประสบอยู่ทุกวัน เช่น ไม่มีงานทำ ลูกป่วย ฯลฯ ทำให้เกิดการขัดแย้งในครอบครัว ซึ่งการขัดแย้งอาจเกิดขึ้นเป็นประจำและสะสมกัน จนในที่สุดนำไปสู่การแตกแยกของครอบครัว โดยการละทิ้งหรือหย่าร้าง แม้จะไม่ถึงขั้นแตกแยก แต่การขัดแย้งในครอบครัวก็มีผลกระทบสะท้อนถึงตัวบุคคลที่เกี่ยวข้องและสังคม ชีวิตครอบครัวที่ไม่มีความสุขจะทำให้บุคคลขาดกำลังใจในการทำงาน สุขภาพทั้งในทางร่างกายและจิตใจจะไม่มั่นคง อาจทำให้หันเข้าพึ่งสุรา หรือยาเสพติดต่าง ๆ หรือไปยุ่งเกี่ยวเรื่องเพศกับหญิงอื่น ทำให้เกิดปัญหาสังคมต่อ ๆ ไปอีก¹

¹ ประเสริฐ แยมกลินพุง, "ครอบครัวในสังคมไทย" แผนกตำราและคำบรรยาย คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, หน้า 7. (โรเนียว).

ตารางที่ 41 ความถี่ของการพาบุตรออกไปพักผ่อนนอกบ้าน

ความถี่	จำนวน	เปอร์เซ็นต์
บ่อย	2	4
บางครั้งบางครั้ง	8	16
นาน ๆ ครั้ง	5	10
ไม่เคย	35	70
รวม	50	100

จากข้อมูลข้างต้น แสดงให้เห็นว่าส่วนใหญ่แล้วครอบครัวจะไม่เคยพาลูก ๆ ไปพักผ่อนนอกบ้าน จากการสัมภาษณ์พบว่า สาเหตุส่วนใหญ่เนื่องมาจากไม่มีเงินพอ หรือไม่มีเวลาที่พาลูกไปเที่ยวนอกบ้าน เช่น ไปดูภาพยนตร์ หรือไปเที่ยวสวนสาธารณะ หรือเที่ยวงานเทศกาลต่าง ๆ มีเพียง 4 % ที่ครอบครัวพาลูกไปเที่ยวหรือพักผ่อนนอกบ้านบ่อย 16 % พาลูกไปพักผ่อนนอกบ้านบางครั้งบางครั้ง และ 10 % ที่นาน ๆ ครั้งจึงจะมีโอกาสพาลูกออกไปเที่ยวหรือพักผ่อนนอกบ้าน อย่างไรก็ตาม แม้ว่าครอบครัวส่วนใหญ่จะไม่มีโอกาสพาลูก ๆ ไปพักผ่อนนอกบ้านพร้อมหน้าพร้อมตากันในครอบครัว แต่พวกเขา ก็มีโอกาสได้เที่ยวงาน ดูภาพยนตร์ ในงานที่มีผู้มาจัดที่สันทนาการอยู่เสมอ เช่น มีการจัดงานทอดกฐิน ทอดผ้าป่า พอเมออาจจะพาลูก ๆ ไปเองหรือให้ลูก ๆ ไปกับเพื่อนบ้าน หรือไปกับเพื่อน ๆ

การค้ำสุราของหัวหน้าครอบครัว

ในการศึกษาครั้งนี้ ได้จำแนกการค้ำสุราออกเป็น 2 อย่าง คือ ค้ำมากและค้ำไม่มาก ค้ำมากหมายถึงค้ำทุกวันหรือแทบทุกวัน ๆ จนเมา ค้ำไม่มากหมายถึงค้ำเป็นบางครั้งบางคราว ประมาณ 1 - 2 ครั้ง ต่อเดือน ไม่ได้ค้ำทุกวันและไม่ได้ค้ำจนเมา จากการศึกษาครั้งนี้ พบว่าหัวหน้าครอบครัวที่เป็นชาย (30 ครอบครัว) ส่วนใหญ่ค้ำสุรา คือ 63.3 % และไม่ค้ำสุรา 36.7 % โดยหัวหน้าครอบครัวที่ค้ำสุรา จำนวน 63.3 % มี 30 % ที่ค้ำสุรามาก คือค้ำแทบทุกวัน และ 33.3 % ค้ำไม่มาก (ตารางที่ 42)

ตารางที่ 42 การค้ำสุราของหัวหน้าครอบครัวที่เป็นชาย (เปอร์เซ็นต์)

การค้ำสุรา	ไม่ค้ำ	ค้ำไม่มาก	ค้ำมาก	รวม
ค้ำ	0	33.3	30	63.3
ไม่ค้ำ	36.7	0	0	36.7
รวม	36.7(11)	33.3(10)	30(9)	100(30)

นอกจากนี้ยังพบว่า ในบางครอบครัวภรรยายังดื่มสุราก็ด้วย แต่เป็นจำนวนน้อย

สำหรับครอบครัวที่หัวหน้าครอบครัวเป็นผู้หญิง จำนวน 20 ครอบครัว มี 1 ครอบครัวที่สามีดื่มสุร่าทั้งวัน ไม่ยอมทำงาน ภรรยาจึงต้องทำงานหาเลี้ยงครอบครัว แทน รับผิดชอบทุกอย่างในบ้าน และจากการสอบถามถึงการดื่มสุร่าของสามีที่ทอดทิ้งไปมีภรรยาใหม่หรือที่เสียชีวิต หรือสามีที่มีชีวิตอยู่แต่มีเหตุจำเป็น เช่น เจ็บป่วย จำคุก ทำให้ไม่สามารถรับผิดชอบครอบครัวได้ พบว่า มีหัวหน้าครอบครัวที่ดื่มสุร่า 75 % โดยดื่มมาก 30 % ดื่มไม่มาก 45 % และหัวหน้าครอบครัวที่ไม่ดื่มสุร่ามี 25 % (ตารางที่ 43)

ตารางที่ 43 การดื่มสุร่าของสามีกรณีภรรยาเป็นหัวหน้าครอบครัว (เปอร์เซ็นต์)

การดื่มสุร่า	ไม่ดื่ม	ดื่มไม่มาก	ดื่มมาก	รวม
ดื่ม	0	45(9)	30(6)	75(15)
ไม่ดื่ม	25(5)	0	0	25(5)
รวม	25(5)	45(9)	30(6)	100(20)

การทะเลาะวิวาทในครอบครัว

ความหมายของการทะเลาะวิวาทในการศึกษาค้างนี้ หมายถึง การทะเลาะถึงขั้นมีปากเสียง คำทอถน และในบางครั้งอาจมีการทุบตีทำร้ายร่างกายกันด้วย การศึกษาค้างนี้ได้สัมภาษณ์หัวหน้าครอบครัวที่เป็นหญิงที่สามีเสียชีวิต หรือสามีทอดทิ้งด้วย เพื่อจะได้ทราบถึงความสัมพันธ์ในครอบครัวระหว่างสามีกับภรรยา ว่ามีความราบรื่นหรือขัดแย้งกันมากแค่ไหน เพราะถ้าครอบครัวมีการขัดแย้งกันมาก ๆ และบ่อยครั้งขึ้น โดยมีการทะเลาะวิวาทมากครั้งขึ้น ก็อาจเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ครอบครัวแตกแยกกันได้ และในการวิจัยว่าทะเลาะบ่อยหรือไม่บ่อย ใช้วิธีวิจัยว่าทะเลาะบ่อย หมายถึง ทะเลาะแทบทุกวัน หรือทุกอาทิตย์ ทะเลาะเป็นบางครั้ง หมายถึง ทะเลาะบ้างไม่ทะเลาะบ้าง อาจจะ 1 - 2 เดือนต่อครั้ง และนาน ๆ ครั้งทะเลาะ หมายถึง 4 - 5 เดือน จึงจะทะเลาะครั้งหนึ่ง

จากการศึกษาค้างนี้ พบว่าเกือบทุกครอบครัว คือ 82 % มีการทะเลาะวิวาทกัน ไม่มีการทะเลาะวิวาทกัน 18 % โดยในครอบครัวที่มีการทะเลาะวิวาทกัน คือ 82 % มี ครอบครัวที่สามีและภรรยาทะเลาะกันบ่อย 18 % ทะเลาะกันบ้างเป็นบางครั้ง 36 % และนาน ๆ ครั้งจึงจะทะเลาะกัน 28 % (ตารางที่ 44)

ตารางที่ 44 การทะเลาะวิวาทระหว่างสามีกับภรรยาในครอบครัว

ความถี่ในการทะเลาะวิวาท	จำนวน	เปอร์เซ็นต์
บ่อย	9	18
บางครั้งบางคราว	18	36
นาน ๆ ครั้ง	14	28
ไม่เคยทะเลาะ	9	18
รวม	50	100

สาเหตุของการทะเลาะวิวาทกันนี้ จากการศึกษาพบว่า สาเหตุสำคัญคือ เงินไม่พอใช้จ่ายในครอบครัว 41.56 % รองลงมาคือ เรื่องสามีเจ้าชู้ มีเมียน้อย 19.5 % สามีเมาสุรา 17.1 % สามีไม่ยอมให้ภรรยาตีลูก 14.6 % อื่น ๆ เช่น สามีใช้เงินเก่ง สามีโมโหง่าย 7.3 % (ตารางที่ 45)

ตารางที่ 45 สาเหตุการทะเลาะวิวาทกันระหว่างสามีกับภรรยา

สาเหตุการทะเลาะวิวาท	จำนวน	เปอร์เซ็นต์
เงินไม่พอใช้	17	41.5
สามีเจ้าชู้มีเมียน้อย	8	19.5
สามีเมาสุรา	7	17.1
สามีไม่ยอมให้ตีลูก	6	14.6
อื่น ๆ เช่น สามีใช้เงินเก่ง	3	7.3
รวม	41	100

และในจำนวน 41 ครอบครัว (82%) ที่สามีและภรรยาทะเลาะวิวาทกันนี้ พบว่ามีถึง 50 % ที่มีการทุบตี ทำร้ายร่างกายกัน โดยมีการทุบตีกันรุนแรง 24 % ทุบตีไม่รุนแรง 26 % และไม่มีการทุบตีกัน 32 % (ตารางที่ 46) การทุบตีกันรุนแรง ได้แก่ ชก ตบหน้าจนฟันหัก ตะหรือตีจนสลบ หรือเขี้ยวไปทั้งตัว ตาซ้ำ ตีระชนวม เป็นต้น ซึ่งสาเหตุที่ทุบตีกันรุนแรงส่วนใหญ่เนื่องจากสามีเมาสุราหรือ โต้เถียงกันเรื่องผู้หญิงอื่น

ตารางที่ 46 การทุบตีและไม่ทุบตีกันในการทะเลาะวิวาทระหว่างสามีกับภรรยา
(เปอร์เซ็นต์)

การทะเลาะวิวาท	ไม่มีการทะเลาะ	มีการทะเลาะ			รวม
		ไม่ทุบตี	ทุบตีไม่รุนแรง	ทุบตีรุนแรง	
มีการทะเลาะ	0	0	0	0	0
มีการทุบตี	0	0	26(13)	24(12)	50(25)
ไม่มีการทุบตี	0	32(16)	0	0	32(16)
ไม่มีการทะเลาะ	18(9)	0	0	0	18(9)
รวม	18(9)	32(16)	26(13)	24(12)	100(50)

และเมื่อถามภรรยาในจำนวน 30 ครอบครัวที่สามีและภรรยาอยู่กินด้วยกันว่าสามีมีภรณาน้อยหรือไม่ พบว่าส่วนมากแล้วสามีไม่มีภรณาน้อย คือ 90 % สามีมีภรณาน้อย 4 % และไม่แน่ใจว่าสามีมีภรณาน้อยหรือไม่ 2 % อย่างไรก็ตาม 90 % ที่สามีไม่มีภรณาน้อยในปัจจุบัน พบว่าในอดีตเคยมีภรณาน้อย 6 % (ตารางที่ 47)

ตารางที่ 47 การมีภรณาน้อยของสามี

การมีภรณาน้อย	จำนวน	เปอร์เซ็นต์
ไม่มี	27	90
ไม่แน่ใจ	1	3.7
มี	2	6.6
รวม	30	100

การแบ่งงานกันทำและอำนาจการตัดสินใจในครอบครัว

ความสัมพันธ์ในครอบครัวระหว่างสามีและภรรยา มีการเปลี่ยนรูปแบบของความสัมพันธ์ตลอดมา นับแต่สมัยโบราณจนถึงสมัยปัจจุบัน จากการศึกษาเรื่อง "สถานภาพและบทบาทของสตรีในสังคมไทย" โดยบุญเติม ไพเราะ จะสรุปรูปแบบของความสัมพันธ์ในครอบครัวระหว่างสามีและภรรยาได้บางประการ ดังนี้

ในสมัยสุโขทัย ภรรยาต้องเป็นฝ่ายปรนนิบัติสามี และทำหน้าที่เป็นแม่บ้านแม่เรือน ให้ความเคารพยกย่องสามีและต้องทำทุกอย่าง ให้สามีพึงพอใจ โดยเฉพาะภรรยาในครอบครัวชั้นสูงในราชสำนัก ต้องเคารพชายผู้เป็นสามี เพราะภรรยาไม่ควรมีส่วนช่วยสามีทำงานอาชีพช่วยเหลือครอบครัว ส่วนภรรยาในครอบครัวคนธรรมดาได้เข้าไปมีส่วนช่วยสามีทำนา ไร่ ช่วยสามีทำงาน เพื่อสร้างความเป็นปึกแผ่นให้ครอบครัว ช่วยสามีตัดสินใจ และทำให้มีอำนาจจัดการงานครอบครัวร่วมกับสามีมากกว่าภรรยาในครอบครัวคนชั้นสูง

ในสมัยอยุธยา บทบาทของภรรยาในสังคมชั้นสูง คือ การสมรสและมีลูกโดยเฉพาะลูกผู้ชาย จำนวนภรรยาเป็นเครื่องหมายของการแสดงอำนาจและบารมีของผู้ชายที่เป็นสามี ส่วนในครอบครัวคนธรรมดา ภรรยาโดยทั่วไปมีสถานภาพต่ำ ภรรยาต้องอยู่ในอำนาจของสามี แต่อย่างไรก็ตาม ในทางปฏิบัติจริง ๆ ภรรยาก็มีอำนาจในการวางกลาภิการบ้านเรือนแทนสามี เพราะสังคมในสมัยอยุธยานิยมให้ผู้ชายออกจากบ้านไปอยู่เวรรับราชการในชั้นระยะหนึ่งทุกปี ฉะนั้นภรรยาจึงต้องทำหน้าที่แทนสามี

ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น จนถึงรัชกาลที่ 4 บทบาทของภรรยา คำนึงชีวิตตามแบบวัฒนธรรมที่สืบทอดมาในสมัยอยุธยา ภรรยาต้องทำหน้าที่ดูแลบ้านเรือนให้เรียบร้อย และทำหน้าที่แม่บ้านให้ดีที่สุด

ในสมัยปัจจุบัน บทบาทของภรรยามีความแตกต่างกันมาก ระหว่างสังคมเมืองกับสังคมชนบท ภรรยาในสังคมชนบทได้เข้าไปช่วยเหลือ สามีทำงานใน

ทำให้มองไม่เห็นการแบ่งงานระหว่างสามีและภรรยาอย่างแน่ชัดนัก ภรรยาอาจทำงานในไร่นา ในขณะที่สามีอาจทำงานบ้านเหมือนภรรยาได้ ตามปกติแล้ว ภรรยาในครอบครัวชนบทจะทำหน้าที่ควบคุมค่าใช้จ่ายในบ้านทั้งหมด เป็นผู้ดูแลบ้านให้ดำเนินไปอย่างเรียบร้อย อบรมบุตรธิดา โดยทั่วไปภรรยาจะสามารถออกงานสังคมเคียงข้างกับสามี¹

สำหรับบทบาทของภรรยาในสังคมเมืองในปัจจุบัน ก็ได้เปลี่ยนแปลงไปในทางที่ภรรยา มีบทบาทมากขึ้น ในการตัดสินใจต่าง ๆ ของครอบครัว โดยเฉพาะในครอบครัวที่ภรรยาได้ออกไปช่วยสามีทำงานนอกบ้าน ทหารายได้ให้กับครอบครัว จากการศึกษาของ นภภรณ์ หะวานนท์² เรื่อง "ผลการออกไปทำงานนอกบ้านของภรรยาที่มีต่อความสัมพันธ์ในครอบครัว" ซึ่งได้ทำการศึกษาครอบครัวในบริเวณเขตหุชมชนคลองจั่น ซึ่งนับได้ว่าเป็นครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจระดับกลาง ผลการวิจัยพบว่า การออกไปทำงานนอกบ้านของภรรยาเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ระหว่างสามีและภรรยาในเรื่องการแบ่งงานและโครงสร้างทางอำนาจในครอบครัวเป็นอย่างมาก กล่าวคือ ในเรื่องการแบ่งงานได้แก่ งานบ้าน และการเลี้ยงดูลูก การออกไปทำงานนอกบ้านของภรรยาทำให้ภรรยาลดการมีส่วนช่วยรับภาระในงานบ้านลง เพราะครอบครัวเหล่านี้ได้จ้างคนรับใช้เข้ามาช่วยทำงานบ้านมากขึ้น และในกรณีครอบครัวไม่มีคนรับใช้ สามีได้เข้ามาช่วยภรรยาทำงานบ้านเพิ่มขึ้น เพื่อให้ชีวิตครอบครัวดำเนินไปได้ สำหรับในเรื่อง

¹บุญเคิม ไพเราะ, "สถานภาพและบทบาทของสตรีในสังคมไทย"

(วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต แผนกวิชาสังคม, บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2519), หน้า 49-92.

²นภภรณ์ หะวานนท์, "ผลการออกไปทำงานนอกบ้านของภรรยาที่มีต่อความสัมพันธ์ในครอบครัว" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต แผนกวิชาสังคม, บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2520), หน้า 84-88.

โครงสร้างทางอำนาจระหว่างสามีและภรรยา นั้น จากผลการวิจัยพบว่า ในครอบครัวที่ภรรยาออกไปทำงานนอกบ้าน ทำให้ภรรยาเข้าไปมีส่วนในการตัดสินใจในเรื่องสำคัญๆ ของครอบครัวเพิ่มขึ้น และอาจสรุปได้ว่า การออกไปทำงานนอกบ้านของภรรยา ทำให้ครอบครัวมีแนวโน้มที่จะเปลี่ยนจากลักษณะครอบครัวที่สามีเป็นใหญ่ ไปสู่ลักษณะครอบครัวที่สามีและภรรยามีอำนาจเท่าเทียมกันมากขึ้น

สำหรับครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจต่ำ ในกรุงเทพมหานคร ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นผู้อพยพมาจากชนบทเพื่อมาหางานทำ และเนื่องจากมีรายได้ต่ำจึงต้องเช่าบ้านอยู่ในที่แออัด และราคาถูก ๆ หรืออาศัยอยู่กับญาติหรือเพื่อนซึ่งมีฐานะยากจนเหมือนกัน ทั้งสามีและภรรยาต้องช่วยกันทำงานหารายได้ให้กับครอบครัว ซึ่งแบบแผนการดำรงชีวิต และความสัมพันธ์ในครอบครัว ก็ย่อมจะเปลี่ยนไปจากที่เคยเป็นอยู่ในชนบทที่ภรรยา ดูแลงานบ้านและเลี้ยงลูกอยู่กับบ้าน เนื่องจากภรรยามีบทบาทในทางเศรษฐกิจของครอบครัวมากขึ้น คือการออกไปทำงานนอกบ้าน

จากการศึกษาความสัมพันธ์ในครอบครัวในแหล่งเสื่อมโทรมคลองเตย ที่ได้รับการสงเคราะห์จากกรมประชาสงเคราะห์ครั้งนี้ พบว่าจากจำนวน 30 ครอบครัวที่หัวหน้าครอบครัวเป็นชาย มีภรรยาที่ต้องทำงานช่วยหารายได้ให้ครอบครัวถึง 27 ครอบครัว โดยออกไปทำงานนอกบ้าน 12 ราย ทำงาน part time นอกบ้าน 9 ราย ทำงาน part time ในบ้าน 6 ราย และมีเพียง 3 ราย ที่ภรรยาเป็นแม่บ้าน ไม่ได้ทำงาน (ตารางที่ 30) ดังนั้น จึงมีภรรยาที่ออกไปทำงานนอกบ้านเพื่อช่วยหารายได้ให้ครอบครัว รวม 21 ราย (ภรรยาทำงานนอกบ้าน 12 ราย ทำงาน part time นอกบ้าน 9 ราย)

การแบ่งงานกันทำในบ้าน

ในครอบครัวที่ทั้งสามีและภรรยาออกไปทำงานนอกบ้าน จำนวน 21 ครอบครัว จากการศึกษ พบว่างานในบ้าน ซึ่งได้แก่งานซักรีดผ้า ทำกับข้าว กวาดถูบ้าน ภรรยาก็ยังมีหน้าที่รับผิดชอบอยู่ โดยมีลูก ๆ ช่วย จำนวน 17 ครอบครัว

สามีและภรรยาช่วยกันทำงานบ้าน 4 ครอบครัว ส่วนงานซ่อมแซมบ้านสามีเป็นผู้รับผิดชอบทั้งหมด อย่างไรก็ตาม แม้ว่าสามีจะไม่ได้เป็นผู้ทำงานบ้านโดยหน้าที่ แต่ก็ช่วยภรรยาทำงานบ้านเกือบทุกราย มีเพียง 2 รายที่ไม่เคยช่วยทำงานบ้าน

ในครอบครัวที่ภรรยาทำงานที่บ้านและเป็นแม่บ้าน จำนวน 9 ครอบครัว พบว่าภรรยาจะมีหน้าที่ในงานบ้าน โดยลูก ๆ ช่วย และสามีจะช่วยทำงานบ้านบ้าง 6 ราย สามีไม่เคยช่วยทำงานบ้านเลย 3 ราย ซึ่งสามีที่ไม่เคยช่วยทำงานบ้านเลย 3 ราย เป็นครอบครัวที่ภรรยาเป็นแม่บ้าน 2 ราย และเป็นครอบครัวที่ภรรยาทำงานอยู่กับบ้าน 1 ราย ส่วนงานซ่อมแซมบ้านเป็นหน้าที่ของสามีทั้งหมด

ครอบครัวที่หัวหน้าครอบครัวเป็นหญิง จำนวน 20 ครอบครัว (สามีเสียชีวิตและทอดทิ้ง 15 ราย ป่วยเป็นวัณโรค ทำงานไม่ได้ 3 ราย จำคุก 1 ราย และสามีกินแต่เหล้าไม่ยอมทำงาน 1 ราย) ภรรยาจะเป็นผู้จัดการตัดสินใจทุกสิ่งทุกอย่างเองในบ้าน โดยในเรื่องงานบ้าน ลูก ๆ ที่ยังเรียนอยู่หรือทำงานแล้ว แต่ยังคงอาศัยอยู่ในครอบครัวจะช่วยดูแลแทน

งานเลี้ยงลูก

ในครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจต่ำ ยากจนหาเช้ากินค่ำไปวันหนึ่ง ๆ การมีลูกเล็ก ๆ ที่ต้องเลี้ยงดู นับว่าเป็นภาระอันหนักต่อผู้เป็นมารดาอย่างยิ่ง เพราะว่าเมื่อพักผ่อนหลังคลอดได้ไม่นาน มารดาก็ต้องออกไปทำงานนอกบ้าน ช่วยสามีหารายได้มาเลี้ยงครอบครัว ซึ่งการออกไปทำงานนอกบ้านเร็วเกินไปของภรรยาในครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจต่ำ อาจทำให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพในภายหลังเป็นอย่างมาก เพราะงานที่ทำเป็นงานที่ต้องใช้แรงกายมาก เช่น กรรมกรก่อสร้าง กรรมกรรับจ้างทั่วไป ค้าขายหาบเร่ ต่าง ๆ เป็นต้น แม้จะรู้ว่าเป็นอันตรายต่อร่างกายพวกเขาก็จำต้องออกไปทำงานเพื่อให้มีเงินซื้อข้าว ซื้อนมให้ลูกกิน จากการศึกษาครั้งนี้พบว่า มีครอบครัวที่มีลูกอายุไม่เกิน 1 ขวบ อยู่ 20 % (10 ครอบครัว) เป็นครอบครัวที่ภรรยาทำงานที่บ้าน 3 ครอบครัว ซึ่งภรรยาเป็น

ผู้เลี้ยงลูกเล็ก ๆ เอง และเป็นครอบครัวที่ภรรยาต้องออกไปทำงานนอกบ้าน
 7 ครอบครัว ผู้เลี้ยงลูกให้คือสามีและภรรยาด้วยกันเลี้ยงดูเวลาไม่ไปทำงาน
 1 ราย ยายหรือย่าที่อยู่บ้านเดียวกันเลี้ยงให้ 2 ราย จ้างเพื่อนบ้านเลี้ยง 2 ราย
 ลูกอายุเกิน 15 ปี ซึ่งออกจากโรงเรียนแล้วเลี้ยง 1 ราย และยกลูกให้เพื่อนบ้านไป
 1 ราย (ตารางที่ 48) เนื่องจากไม่มีปัญหาเลี้ยง ซึ่งเป็นครอบครัวที่สามีทอดทิ้งไปมี
 ภรรยาใหม่และขณะนี้ถูกจำคุกโทษฐานพบบินไม่มีใบอนุญาต ซึ่งครอบครัวนี้มีลูกเล็ก ๆ
 อยู่ในความเลี้ยงดูอยู่แล้ว 4 คน พิการและปัญหาอ่อน 2 คน ผู้เป็นแม่ต้องให้ลูกที่
 กำลังเรียนหนังสืออยู่ ออกมาเลี้ยงน้องที่ยังเล็กอยู่ เพราะต้องออกไปทำงานนอกบ้าน

ตารางที่ 48 ผู้เลี้ยงลูกอายุแรกเกิดถึง 1 ขวบ

ผู้เลี้ยงลูก	จำนวน
ภรรยาทำงานที่บ้านเลี้ยงลูกเอง*	3
ภรรยาทำงานนอกบ้าน**	
สามีและภรรยาด้วยกันเลี้ยง	1
ยายหรือย่าที่อยู่บ้านเดียวกัน	2
จ้างเพื่อนบ้าน	2
ลูกโตแล้วอายุเกิน 15 ปี	1
ยกให้เพื่อนบ้านเพราะไม่มีปัญหาเลี้ยง	1
รวม	10

หมายเหตุ * ภรรยาทำงานที่บ้าน มี 1 ครอบครัว ที่ภรรยาเป็นหัวหน้าครอบครัว
 เนื่องจากสามีทอดทิ้ง

** ภรรยาทำงานนอกบ้าน มี 4 ครอบครัว ที่ภรรยาเป็นหัวหน้าครอบครัว
 สามีจำคุก 1 ราย ป่วยเป็นวัณโรค 1 ราย สามีทอดทิ้ง 2 ราย

จากการศึกษาพบว่า ในจำนวน 50 ครอบครัว มีจำนวน 31 ครอบครัว (62%) ที่มีลูกยังไม่เข้าโรงเรียน (ในจำนวน 31 ครอบครัว มีทั้งครอบครัวที่มีลูกอายุแรกเกิด ถึง 1 ขวบ และลูกยังไม่เข้าเรียนหรือครอบครัวที่มีแต่ลูกยังไม่เข้าเรียนหรือครอบครัวที่มีแต่ลูกยังไม่เข้าเรียน และลูกกำลังเรียน) เป็นครอบครัวที่ภรรยาออกไปทำงานนอกบ้าน 23 ครอบครัว (74.1%) ครอบครัวที่ภรรยาทำงานอยู่กับบ้าน 6 ครอบครัว (19.4%) และครอบครัวที่ภรรยาเป็นแม่บ้าน 2 ครอบครัว (6.5%) (ตารางที่ 49)

ตารางที่ 49 ผู้ดูแลที่ยังไม่เข้าโรงเรียน

ผู้ดูแล	จำนวน	เปอร์เซ็นต์
แม่เป็นแม่บ้านดูแลลูกเอง	2	6.5
แม่ทำงานที่บ้าน	6	19.4
แม่ดูแลเอง	4	
ส่งเข้าโรงเรียนอนุบาลหรือสถานรับเลี้ยงเด็ก	2	
แม่ทำงานนอกบ้าน	23	74.1
พ่อและแม่ผลัดกันเลี้ยง	2	
แม่เอาลูกไปทำงานด้วย	2	
ยายหรือย่าเลี้ยง	3	
จ้างเพื่อนบ้านเลี้ยง	5	
ส่งเข้าโรงเรียนอนุบาล หรือสถานรับเลี้ยงเด็ก	2	
ลูกอายุเกิน 15 ปีดูแล	2	
ปล่อยให้ลูกที่โตแต่อายุต่ำกว่า 15 ปีดูแลกันเอง	7	
รวม	31	100

จากตารางที่ 49 ชี้ให้เห็นว่าภาวะการครองชีพที่สูงมากในสังคมเมืองปัจจุบัน ผลักดันให้ภรรยาต้องออกไปทำงานนอกบ้าน เพื่อช่วยหารายได้ให้กับครอบครัว โดยเฉพาะในครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจต่ำ เช่น ครอบครัวที่ได้รับการสงเคราะห์นี้ เพราะในขณะที่ครอบครัวมีลูกเล็ก ๆ ยังไม่เข้าโรงเรียนที่ตนเองดูแล แต่แม่ต้องออกไปทำงาน ภาระในการเลี้ยงลูก ก็ต้องให้คนอื่น เช่น ย่าหรือยาย เพื่อนบ้าน ช่วยเลี้ยงหรือปล่อยให้ลูกที่โตกว่าเลี้ยงน้อง ในระหว่างที่พ่อแม่ออกไปทำงาน

จากการศึกษาครั้งนี้พบว่า มี 2 ครอบครัวที่ทั้งพ่อและแม่จะต้องออกไปทำงานนอกบ้าน แต่เนื่องจากไม่มีคนช่วยเลี้ยงลูกที่ยังเล็ก ๆ หรือไม่มีเงินจ้างเพื่อนบ้านให้ดูแลลูก พ่อกับแม่ก็ต้องผลักดันเลี้ยงลูกอยู่กับบ้าน และผลักดันไปทำงาน และมีอยู่ 2 ครอบครัวเช่นกัน ที่แม่เอาลูกออกไปทำงานนอกบ้านด้วย (1 ราย มีอาชีพขายขนม ถั่ว ถั่วทอด ไม่ไกลจากบ้าน อีก 1 ราย มีอาชีพเป็นขอทาน อุ้มลูกไปขอทานด้วย) 3 รายที่มีย่าหรือยาย ที่อยู่กับบ้านช่วยเลี้ยง ส่งเข้าโรงเรียนอนุบาลหรือสถานรับเลี้ยงเด็กกลางวัน 2 ราย จ้างเพื่อนบ้านเลี้ยง 5 ราย และให้ลูกที่โตพอวัยการศึกษา คือ ออกจากโรงเรียนมาช่วยเลี้ยงน้อง 2 ราย และสิ่งที่น่าสนใจเป็นห่วงมากคือ มี 7 ครอบครัว ที่ปล่อยให้ลูกอยู่คนเดียวเอง เนื่องจากไม่มีเงินจ้างเพื่อนบ้าน และลูก ๆ ที่ดูแลกันเองนั้น ผู้เป็นพี่อายุต่ำกว่า 15 ปี และกำลังอยู่ในวัยเรียน บางรายต้องเลี้ยงน้องก่อนไปโรงเรียน และจ้างเพื่อนบ้านเลี้ยงตอนกลางวัน หรือบางรายที่ไปโรงเรียนตอนเช้า กลับบ้านมาเลี้ยงน้องต่อจากแม่ในตอนบ่าย เพื่อให้แม่ออกไปทำงานขายของ และมีบางครอบครัวที่ให้ลูกออกจากโรงเรียนมาเลี้ยงน้อง เพราะไม่มีใครที่บ้านเลย ซึ่งผู้ที่เป็นพี่โอกาสที่จะเรียนอย่างเต็มเม็ดเต็มหน่วยก็ไม่มี การให้ความสำคัญต่อการเรียนก็มีน้อย เพราะภาระที่สำคัญกว่าคือ การเลี้ยงน้องแทนแม่ที่ออกไปทำงานหาเงิน และขณะเดียวกันความปลอดภัยของน้องก็มีน้อย เนื่องจากผู้เป็นพี่เลี้ยงน้องก็ไม่มีความรู้ หรือมีความระมัดระวังในการเลี้ยงเด็กเท่าผู้ใหญ่

อำนาจการตัดสินใจในครอบครัว

ความสัมพันธ์ในครอบครัวระหว่างสามีกับภรรยาในเรื่องใครเป็นผู้มีอำนาจในการตัดสินใจเกี่ยวกับการเรียน การอบรมดูแล และการใช้จ่ายเงินของครอบครัวว่าจะใช้จ่ายไปทางไหนบ้าง นั้น ผลการศึกษาในครอบครัวที่สามีและภรรยาอายุใกล้เคียงกัน จำนวน 35 ครอบครัว พบว่า ในเรื่องการเลี้ยงดู อบรมสั่งสอน และดูแลการเรียนของลูก ภรรยาเป็นผู้มีอำนาจตัดสินใจมากที่สุด คือ 51.4% สามีมีอำนาจตัดสินใจ 22.9 % สามีและภรรยาตัดสินใจร่วมกัน 17.1 % เป็นครอบครัวไม่มีลูก 5.7 % และเป็นครอบครัวที่ลูกโตและแต่งงานแยกครอบครัวออกไปหมดแล้ว ไม่มีลูกอาศัยอยู่ด้วยอีก 2.9 % (ตารางที่ 50)

ตารางที่ 50 อำนาจการตัดสินใจในครอบครัวเกี่ยวกับการเลี้ยงดูอบรมสั่งสอน และดูแลการเรียนของบุตร

ผู้มีอำนาจตัดสินใจ	จำนวน	เปอร์เซ็นต์
สามี	8	22.9
ภรรยา	18	51.4
สามีและภรรยา	6	17.1
ครอบครัวไม่มีบุตร	2	5.7
ครอบครัวลูกโตและแยกครอบครัวไปหมดแล้ว	1	2.9
รวม	35*	100

หมายเหตุ * จากจำนวนครอบครัวทั้งหมด 50 ครอบครัว มี 35 ครอบครัวที่สามีและภรรยาอายุใกล้เคียงกัน (ตารางที่ 12)

จากตารางจะเห็นได้ว่า การเลี้ยงดู อบรมสั่งสอนและเอาใจใส่ลูก ทั้งลูกที่ยังเล็ก ๆ ลูกที่อยู่ในวัยเรียน หรือลูกที่ออกจากโรงเรียนแล้ว แต่ยังไม่ได้แต่งงาน

แยกครอบครัวออกไป ผู้เป็นแม่เป็นผู้มีอำนาจในการตัดสินใจมากที่สุด อย่างไรก็ตาม จากตารางจะเห็นว่าสามีมีบทบาทมากขึ้นในการเอาใจใส่ดูแลบุตร ร่วมกับภรรยา ซึ่งในสมัยก่อน สามีมักจะปล่อยให้เป็นที่ของภรรยาคนเดียว แต่ในปัจจุบันสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปโดยเฉพาะในสังคมเมืองที่ทั้งสามีและภรรยาต้องช่วยกันทำงานหาเงินมาเลี้ยงดูลูก ภรรยาไม่ได้ทำงานเลี้ยงดูลูกอยู่กับบ้าน เช่นในสมัยก่อน ดังนั้น งานบ้านหรือการเลี้ยงดูเอาใจใส่ต่อลูก สามีก็ต้องเข้ามาช่วยเหลือภรรยา เพราะไม่มีใคร

อำนาจการตัดสินใจเรื่องการใช้จ่ายเงินของครอบครัว

การใช้จ่ายเงินในครอบครัวที่สามีและภรรยาอยู่กินด้วยกันในปัจจุบัน จำนวน 35 ครอบครัว จากการศึกษารั้งนี้ พบว่าอำนาจการตัดสินใจแบ่งออกเป็นสามกลุ่ม คือ สามีเป็นผู้มีอำนาจในการตัดสินใจเกี่ยวกับการใช้จ่ายเงินของครอบครัว 28.6 % ภรรยาเป็นผู้มีอำนาจตัดสินใจ 40 % และสามีกับภรรยาปรึกษาร่วมกัน เรื่องการใช้จ่ายเงินในบ้าน 31.4 % (ตารางที่ 51) ซึ่งชี้ให้เห็นว่า ปัจจุบันภรรยามีส่วนร่วมหรือมีบทบาทในเรื่องใช้จ่ายเงินในครอบครัวมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะภรรยาออกไปทำงานนอกบ้าน ช่วยหารายได้ให้ครอบครัว สามีก็มีความเกรงใจ ยอมรับฟังความคิดเห็นของภรรยา หรือเป็นเพราะว่าในบางครอบครัว แม้สามีและภรรยาจะทำงานทั้งคู่ แต่รายได้ที่ใช้จ่ายในครอบครัว ซึ่งซื้อข้าวให้ลูกกิน ส่วนใหญ่คือเงินที่ภรรยาหามาได้ เนื่องจากสามีใช้จ่ายเงินไปทางอื่น เช่น กินเหล้า เที่ยว และให้ภรรยาช่วยมาก ดังนั้น จากการศึกษารั้งนี้ จึงพบว่าภรรยาเป็นผู้มีอำนาจตัดสินใจเกี่ยวกับการใช้จ่ายเงินมากที่สุด และอาจกล่าวได้ว่าผู้ที่ทำงานหาเลี้ยงครอบครัวจะมีบทบาทในการตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ ของครอบครัว

ตารางที่ 51 อำนาจการตัดสินใจเรื่องการใช้จ่ายเงินในครอบครัว

ผู้มีอำนาจตัดสินใจ	จำนวน	เปอร์เซ็นต์
สามี	10	28.6
ภรรยา	14	40
สามีและภรรยารวมกัน	11	31.4
รวม	35	100

ดังนั้น การที่กล่าวว่าในครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจต่ำ สามีมักเป็นผู้ใช้จ่ายอำนาจ ในปัจจุบันถ้าได้มีการสำรวจวิจัยความสัมพันธ์ในครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจต่ำอย่างจริงจัง รูปแบบความสัมพันธ์ที่ได้อาจจะเปลี่ยนแปลงไปในรูปที่ภรรยา มีบทบาทมากขึ้นในการตัดสินใจปัญหาต่าง ๆ ของครอบครัว

สำหรับครอบครัวที่หัวหน้าครอบครัวเป็นหญิง โดยสามีเสียชีวิตหรือทอดทิ้งไป รวมจำนวน 15 ครอบครัว นั้น ภรรยาผู้เป็นหัวหน้าครอบครัวจะเป็นผู้ดูแลรับผิดชอบในทุกอย่างของครอบครัว

ความสัมพันธ์กับเครือญาติ

ในสังคมสมัยก่อน ชีวิตของบุคคลมีความเกี่ยวข้องกับญาติพี่น้อง สังคมยำภาระผูกพันและการช่วยเหลือกันระหว่างญาติพี่น้อง ซึ่งมีผลคือ ทำให้บุคคลเกิดความรู้สึกมั่นคงทางจิตใจ และมีผู้ช่วยเหลือในการประกอบอาชีพการงาน และเวลาตกทุกข์ได้ยาก อยากรักก็ สังคมปัจจุบันโดยเฉพาะสังคมในเมือง ถือเป็นหลักว่าการช่วยเหลือญาติพี่น้องมีความสำคัญน้อยกว่า การทำตามหน้าที่และระเบียบกฎหมาย และยิ่งความคิดในเรื่องประชาธิปไตยและการสร้างความเจริญก้าวหน้าให้กับสังคมแพร่หลายมากขึ้น หลักนี้ก็จะได้รับการย้ำมากขึ้น นอกจากนี้ความจำเป็นต่าง ๆ ในสังคม ทำให้บุคคลต้องมีความรับผิดชอบตนเองมากขึ้น บุคคลไม่สามารถ

ช่วยเหลือญาติพี่น้องอย่างไม่มีขอบเขตจำกัดเหมือนแต่ก่อน ในขณะที่เดียวกันแต่ละคนก็คิดถึงความมั่นคงของตนเองและครอบครัว เฉพาะตนเองก่อนที่จะคิดถึงญาติพี่น้องอื่น ๆ ยิ่งการต่อสู้ดิ้นรนในการดำรงชีวิตในสังคมมีมากขึ้น คนก็ยิ่งจะคิดถึงประโยชน์ของตนเองก่อนญาติพี่น้อง การช่วยเหลือระหว่างญาติพี่น้องจึงลดน้อยลงไป เฉพาะญาติพี่น้องที่ใกล้ชิดกันจริง ๆ เท่านั้น จึงอาจมีสิทธิเรียกร้องให้ช่วยเหลือกันได้ สำหรับญาติพี่น้องกันออกไป ความเต็มใจที่จะช่วยเหลือกันย่อมมีน้อยลง การติดต่อสัมพันธ์ซึ่งเดิมเป็นไปอย่างใกล้ชิด ก็อาจเปลี่ยนไปเป็นนาน ๆ จึงจะพบปะกันครั้งหนึ่ง โดยเฉพาะการพบปะกันระหว่างญาติพี่น้องทั้งหมด จะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อมีเหตุการณ์สำคัญเท่านั้น เช่น มีการตายหรือการแต่งงานเกิดขึ้นในครอบครัว แนวโน้มเช่นนี้ได้เกิดขึ้นแล้วในสังคมตะวันตกและคาดว่าจะเกิดขึ้นในสังคมไทยเช่นเดียวกัน ถ้าชีวิตความเป็นอยู่แบบเมืองได้ขยายมากขึ้น¹

อย่างไรก็ดี ในสังคมปัจจุบันความสัมพันธ์และการช่วยเหลือกันระหว่างญาติพี่น้องยังมีความจำเป็นอยู่ ชีวิตในเมืองเต็มไปด้วยการต่อสู้แข่งขัน และทำให้เกิดปัญหาว่าเหตุทางจิตใจใจกาย ภัยเหตุนี้บุคคลที่มีญาติพี่น้องจึงได้เปรียบกว่าคนที่อยู่ตัวคนเดียว การวิจัยในสหรัฐอเมริกาพบว่า ความสัมพันธ์และการช่วยเหลือกันระหว่างญาติพี่น้องมีอยู่ในชุมชนชั้นต่ำ และชั้นสูงมากกว่าคนชั้นกลาง ในหมู่คนชั้นต่ำมีความจำเป็นจะต้องช่วยเหลือพึ่งพาอาศัยกันระหว่างญาติพี่น้องมีมาก เพราะแต่ละคนมีฐานะไม่มั่นคง และความสัมพันธ์กับคนอื่น นอกจากวงศ์ญาติยังมีอยู่จำกัด²

จากการศึกษาในบทที่ 3 เกี่ยวกับดินกำเนิดของหัวหน้าครอบครัวและภรรยา ซึ่งพบว่าส่วนใหญ่ แล้วหัวหน้าครอบครัวและภรรยามีดินกำเนิดในชนบทมีเพียงส่วนน้อย

¹ ประเสริฐ แยมกลิ่นฟูง, "ครอบครัวในสังคมไทย", คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, โรเนียว, หน้า 7

² เรื่องเดียวกัน.

ที่มีถิ่นกำเนิดในกรุงเทพมหานคร (ตารางที่ 4) และการอพยพเข้ากรุงเทพมหานครของหัวหน้าครอบครัวหรือภรรยาที่เพื่อมาหางานทำ โดยการชักชวนของญาติ ๆ เพื่อน ๆ หรืออพยพเข้ามาอยู่กับพ่อแม่ ญาติพี่น้อง (ตารางที่ 5) ดังนั้น ครอบครัวเหล่านี้มักจะมีญาติ ๆ คือ พ่อแม่ พี่น้อง ลูกพี่ น้องสาว อาศัยอยู่ทั้งในเขตอื่น ๆ ของกรุงเทพมหานคร และสลัมคลองเตยควย (ตารางที่ 52)

ตารางที่ 52 ที่อยู่อาศัยของญาติ

ที่อยู่อาศัยของญาติ	จำนวน	เปอร์เซ็นต์
มีญาติเฉพาะในกรุงเทพมหานคร	5	10
มีญาติเฉพาะที่ต่างจังหวัด	4	8
มีญาติทั้งในกรุงเทพมหานครและที่ต่างจังหวัด	41	82
เขตอื่นในกรุงเทพมหานครและต่างจังหวัด	16	32
เขตอื่นในกรุงเทพมหานครและสลัม คลองเตยและต่างจังหวัด	14	28
สลัมคลองเตยและต่างจังหวัด	11	22
รวม	50	100

จากตาราง มีครอบครัวเพียง 10% (5 ครอบครัว) ที่มีญาติเฉพาะที่กรุงเทพมหานคร (2 % ที่มีญาติทั้งที่อยู่ในเขตอื่นของกรุงเทพมหานครเท่านั้น ไม่มีญาติอยู่ในสลัมคลองเตย) 8 % (4 ครอบครัว) มีญาติเฉพาะที่ต่างจังหวัด และ 82 % (41 ครอบครัว) มีญาติทั้งในกรุงเทพมหานครและต่างจังหวัด และจากจำนวน 41 ครอบครัวที่มีญาติทั้งในกรุงเทพมหานครและต่างจังหวัด มี 25 ครอบครัว ที่มีญาติอยู่ในสลัมคลองเตย ดังนั้นจึงมีครอบครัวทั้งหมด 26 ครอบครัว ที่มีญาติอยู่ในสลัมคลองเตย

การติดต่อกับญาติ

การศึกษาเรื่องความสัมพันธ์กับญาติได้ศึกษาถึงกระบวนการเป็นญาติ **ว่าญาติที่**ครอบครัวผู้ได้รับการสงเคราะห์ที่นำมาศึกษาครั้งนี้ มีญาติที่อยู่ในกรุงเทพมหานคร หรือต่างจังหวัด เป็นญาติใกล้ชิดหรือไม่ใกล้ชิด เพื่อดูถึงความสัมพันธ์ในการติดต่อ และการช่วยเหลือซึ่งกันและกันกับญาติ โดยในการศึกษาการติดต่อกับญาติ ได้จำแนกความถี่ของการติดต่อออกเป็น มีการติดต่อ สม่ำเสมอ มีการติดต่อเป็นบางครั้งบางคราว มีการติดต่อกันนาน ๆ ครั้ง และไม่มีการติดต่อกัน

การติดต่อสม่ำเสมอ หมายถึง ติดต่อกันบ่อย ๆ เกือบทุกวัน เกือบทุกอาทิตย์ อย่างน้อยที่สุด พบกันไม่น้อยกว่า 1 ครั้ง ใน 1 เดือน

การติดต่อกันบางครั้งบางคราว หมายถึง มีการพบกันบ้างไม่พบบ้าง 2 - 3 เดือน พบกันครั้ง อย่างน้อยที่สุดไม่น้อยกว่า 1 ครั้ง ใน 6 เดือน

การติดต่อกันนาน ๆ ครั้ง หมายถึง นาน ๆ จะพบกันเสียที อย่างน้อยที่สุดปีละ 1 ครั้ง

ไม่มีการติดต่อกัน หมายถึง ไม่ได้ติดต่อกัน 10 ปีขึ้นไป

ครอบครัวที่มีญาติเฉพาะในกรุงเทพมหานคร

จากการศึกษาพบว่า ครอบครัวที่มีญาติเฉพาะในกรุงเทพมหานคร มีอยู่ 10 % (5 ครอบครัว) นั้น เป็นญาติร่วมสายโลหิตกัน (consanguineal kin) กล่าวคือ เป็นครอบครัวของพ่อแม่ ครอบครัวของพี่น้องร่วมท้องเดียวกันของสามีและภรรยาทั้งสิ้น และเมื่อศึกษาการติดต่อไปมาหาสู่กัน พบว่า ในจำนวน 4 ครอบครัว ที่มีญาติอยู่ในเขตอื่น ๆ ของกรุงเทพมหานคร ยกเว้นที่สลัมคลองเตย มีการติดต่อกับญาติสม่ำเสมอ 1 ครอบครัว ติดต่อกันเป็นบางครั้งบางคราว 1 ครอบครัว และนาน ๆ ครั้งติดต่อกัน 2 ครอบครัว ส่วนอีก 1 ครอบครัว ที่มีญาติทั้งในเขตอื่น ๆ ของกรุงเทพมหานครและที่สลัมคลองเตย พบว่า มีการติดต่อกับญาติในสลัมคลองเตย

สม่ำเสมอ แต่มีการติดต่อกันนาน ๆ ครั้ง กับญาติในเขตอื่น ๆ ของกรุงเทพมหานคร
เนื่องจากญาติที่สลับคลองเตยเป็นแม่และพี่สาว และบ้านอยู่ใกล้กัน จะเห็นได้ว่า
แม่จะเป็นญาติร่วมสายโลหิตกัน แต่การติดต่อไปมาหาสู่กัน ขึ้นอยู่กับโอกาสและเวลา
จะอำนวยให้

ครอบครัวที่มีญาติเฉพาะที่ต่างจังหวัด

จากการศึกษาพบว่า มีเพียง 8 % ที่ครอบครัวมีญาติเฉพาะที่
ต่างจังหวัด ซึ่งมีญาติร่วมสายโลหิตกัน ญาติลูกพี่ลูกน้อง และญาติของคู่สมรส
โดยมีการติดต่อกันเป็นครั้งคราว 2 ครอบครัว และอีก 2 ครอบครัวเช่นกัน ที่นาน ๆ
ครั้ง จึงจะติดต่อกัน

ครอบครัวที่มีญาติ ทั้งที่อยู่ในกรุงเทพมหานครและต่างจังหวัด

82 % (41 ครอบครัว) ของครอบครัวทั้งหมด มีญาติอาศัยอยู่ทั้งใน
กรุงเทพมหานครและต่างจังหวัด และจาก 41 ครอบครัวนี้ 25 ครอบครัว¹
(61%) มีญาติอยู่ในสลัมคลองเตย ซึ่งญาติส่วนใหญ่เป็นญาติร่วมสายโลหิตกัน คือ
เป็นพ่อแม่ พี่น้อง ของทั้งฝ่ายสามีและภรรยา มีจำนวน 20 ครอบครัว นอกจากนั้น
เป็นญาติลูกพี่ลูกน้องของสามีหรือภรรยา 4 ครอบครัว และญาติผู้ใหญ่ คือ ปู่ย่า ตายาย
อีก 1 ครอบครัว

การติดต่อไปมาหาสู่กับญาติของครอบครัวที่มีญาติอยู่ในกรุงเทพมหานคร
และต่างจังหวัด พบว่า ส่วนมากแล้วครอบครัวจะมีการติดต่อกับญาติที่อยู่อาศัยใน
กรุงเทพมหานคร มากกว่าญาติที่ต่างจังหวัด กล่าวคือ ครอบครัวที่มีการติดต่อกับ

¹ 25 ครอบครัวที่มีญาติอยู่ในสลัมคลองเตย ไม่ได้หมายความว่า มีญาติอยู่ที่
สลัมคลองเตยแห่งเดียว แต่ครอบครัวส่วนใหญ่มีญาติอยู่ที่อื่น ๆ ในกรุงเทพมหานคร
และหรือต่างจังหวัดด้วย

ญาติในกรุงเทพมหานครมากกว่าต่างจังหวัด มี 28 ครอบครัว (68.3%) และมี 13 ครอบครัว (31.7%) ที่มีการติดต่อกับญาติที่ต่างจังหวัดมากกว่าญาติในกรุงเทพมหานคร ซึ่งการติดต่อไปมาหาสู่กันกับญาติ พบว่า มีการติดต่อกับญาติที่กรุงเทพมหานครสม่ำเสมอ 14 ครอบครัว (34.1%) ที่ต่างจังหวัด 6 ครอบครัว (14.7%) ติดต่อบางครั้งบางครั้งรวมทั้งญาติที่กรุงเทพมหานคร 10 ครอบครัว (24.4%) ที่ต่างจังหวัด 5 ครอบครัว (2.2%) ติดต่อกันนาน ๆ ครั้งกับญาติที่กรุงเทพมหานคร 3 ครอบครัว (7.3%) ต่างจังหวัด 2 ครอบครัว (4.9%) และไม่ได้ติดต่อกับญาติที่กรุงเทพมหานครเลย 1 ครอบครัว (2.4%) ส่วนญาติที่ต่างจังหวัดไม่ปรากฏว่าไม่เคยไม่มีการติดต่อกัน (ตารางที่ 53)

ตารางที่ 53 การติดต่อกับญาติของครอบครัวที่มีญาติทั้งในกรุงเทพมหานครและต่างจังหวัด (เปอร์เซ็นต์)

ความถี่ในการติดต่อ	ติดต่อกับญาติ กรุงเทพมหานคร มากกว่า	ติดต่อกับญาติ ต่างจังหวัด มากกว่า	รวม
สม่ำเสมอ	34.1(14)	14.7(6)	48.8(20)
บางครั้งบางครั้ง	24.4(10)	12.2(5)	36.6(15)
นาน ๆ ครั้ง	7.3(3)	4.9(2)	12.2(5)
ไม่ได้ติดต่อ	2.4(1)	0	2.4(1)
รวม	68.2(28)	31.8(13)	100(41)

หมายเหตุ ญาติที่กรุงเทพมหานคร หมายถึง ญาติที่อยู่ในสลัมคลองเตยและอยู่ใน
- เขตอื่นของกรุงเทพมหานคร

จากการศึกษาพบว่า สาเหตุที่ครอบครัวมีการติดต่อกับญาติที่กรุงเทพมหานครมากกว่าญาติที่ต่างจังหวัด ก็เนื่องจากในจำนวน 41 ครอบครัว ที่มีญาติทั้งในกรุงเทพมหานคร และต่างจังหวัด มีถึง 25 ครอบครัว ที่มีญาติอยู่ในสลัมคลองเตยด้วยกัน ซึ่งญาติที่อยู่ในสลัมคลองเตยส่วนใหญ่เป็นญาติร่วมสายโลหิต คือ เป็น พ่อแม่ หรือ พี่น้อง ซึ่งเป็นญาติใกล้ชิด และสามารถติดต่อไปมาหาสู่กันได้ง่าย ๆ เพราะบ้านในสลัมคลองเตย จะอยู่ติด ๆ กันเป็นกลุ่ม โดยแบ่งเป็นบล็อก ๆ สามารถเดินถึงกันได้สะดวก นอกจากนี้บางครอบครัวบ้านก็อยู่ติด ๆ กันกับญาติพี่น้องอีกด้วย จากการศึกษ การติดต่อไปมาหาสู่กันกับญาติที่อยู่ในสลัมคลองเตยด้วยกัน พบว่า มีการติดต่อกันสม่ำเสมอ 13 ครอบครัว (52%) ติดต่อกันบางครั้งบางคราว 9 ครอบครัว (36%) นาน ๆ ครั้งติดต่อกัน (12%) และไม่มีครอบครัวใดที่ไม่ได้ติดต่อกันกับญาติ (ตารางที่ 54)

ตารางที่ 54 การติดต่อกับญาติที่อยู่ในสลัมคลองเตยด้วยกัน (เฉพาะครอบครัวที่มีญาติทั้งในกรุงเทพมหานครและต่างจังหวัด)

ความถี่ในการติดต่อ	จำนวน	เปอร์เซ็นต์
สม่ำเสมอ	13	52
บางครั้งบางคราว	9	36
นาน ๆ ครั้ง	3	12
ไม่ได้ติดต่อ	0	0
รวม	25	100

การช่วยเหลือซึ่งกันและกันกับญาติ

การช่วยเหลือซึ่งกันและกันระหว่างครอบครัว ที่ได้รับการสงเคราะห์
กับญาตินี้ ได้ศึกษารูปแบบการช่วยเหลือที่ครอบครัวได้ให้กับญาติทั้งสองฝ่าย คือ
ทั้งสามีและภรรยา และรูปแบบการช่วยเหลือที่ครอบครัวได้รับจากญาติทั้งสองฝ่าย
โดยจำแนกรูปแบบการช่วยเหลือออกเป็นในรูป เงิน ซึ่งรวมถึงการให้เงิน การให้
ยืมเงิน การขอยืมเงิน และการช่วยเหลืออื่น ๆ ได้แก่ การให้หรือได้รับสิ่งของอื่น ๆ
นอกเหนือจากเงิน เช่น ที่พักอาศัย การช่วยงานต่าง ๆ เช่น ช่วยเลี้ยงลูก เป็นต้น
ซึ่งการให้หรือได้รับความช่วยเหลือจากญาตินี้ได้ถามถึงว่า ครอบครัวเคยให้ หรือ เคย-
ได้รับ ความช่วยเหลือดังกล่าวจากญาติหรือไม่ โดยไม่จำกัดระยะเวลาว่าจะเคยให้
หรือได้รับการช่วยเหลือมานานแล้วหรือเพิ่งจะช่วย

ครอบครัวที่มีญาติเฉพาะในกรุงเทพมหานคร

การให้ความช่วยเหลือแก่ญาติ จากการศึกษาพบว่าครอบครัวที่มีญาติ
เฉพาะในกรุงเทพมหานคร จำนวน 5 ครอบครัว มี 1 ครอบครัว ที่ได้ให้ความช่วยเหลือ
เป็นเงินแก่ญาติฝ่ายภรรยา 2 ครอบครัวให้ความช่วยเหลือโดยช่วยทำงานเลี้ยงลูก
ให้แก่ญาติฝ่ายภรรยา 2 ครอบครัวที่ไม่ได้ให้ความช่วยเหลือแก่ญาติ เพราะมีฐานะ
ยากจนมาก ไม่สามารถช่วยเหลือใครได้

การได้รับความช่วยเหลือจากญาติ จากการศึกษาพบว่า จากจำนวน
4 ครอบครัว มี 1 ครอบครัวที่ได้รับการช่วยเหลือจากญาติเป็นที่พักอาศัย 3 ครอบครัว
ได้รับการช่วยเหลือเป็นเงินและอื่น ๆ โดยทั้ง 4 ครอบครัวได้รับการช่วยเหลือจาก
ญาติภรรยา

จึงเห็นได้ว่าระหว่างครอบครัวที่ได้รับการสงเคราะห์กับญาติ ซึ่งมี
เฉพาะในกรุงเทพมหานคร ต่างก็มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และเป็นการช่วยเหลือ
กันกับญาติฝ่ายภรรยา

ครอบครัวที่มีญาติเฉพาะที่ต่างจังหวัด

การให้ความช่วยเหลือแก่ญาติ จากการศึกษาพบว่า ครอบครัวที่มีญาติเฉพาะที่ต่างจังหวัด จำนวน 4 ครอบครัว มีเพียง 1 ครอบครัว ที่ให้ความช่วยเหลือแก่ญาติฝ่ายภรรยา เป็นเงินและอื่น ๆ และอีก 3 ครอบครัวไม่เคยให้ความช่วยเหลือแก่ญาติ เพราะยากจนและนาน ๆ ครั้ง จึงจะมีการติดต่อกัน

การได้รับความช่วยเหลือจากญาติ พบว่า มีจำนวน 1 ครอบครัว ที่ได้รับการช่วยเหลือจากญาติฝ่ายภรรยา โดยให้ที่พักอาศัย และอีก 3 ครอบครัวไม่เคยได้รับการช่วยเหลือจากญาติเพราะญาติก็จน และนาน ๆ ครั้งจึงจะติดต่อกัน

จึงเห็นได้ว่า ครอบครัวที่มีญาติเฉพาะที่ต่างจังหวัด มักจะไม่ได้ช่วยเหลือกัน เนื่องจากต่างก็มีฐานะยากจน และระยะทางที่อยู่ไกลกัน ทำให้ไม่ค่อยได้ติดต่อไปมาหาสู่กัน

ครอบครัวที่มีญาติอยู่ในกรุงเทพมหานครและต่างจังหวัด

สำหรับครอบครัวที่มีญาติอยู่ในกรุงเทพมหานครและต่างจังหวัด ซึ่งมีจำนวน 41 ครอบครัวนี้ ได้ศึกษาการช่วยเหลือซึ่งกันและกันว่า ครอบครัวที่ได้รับการสงเคราะห์มีการช่วยเหลือกันกับญาติในกรุงเทพมหานครมากกว่า หรือต่างจังหวัดมากกว่า หรือทั้งในกรุงเทพมหานครและต่างจังหวัด โดยศึกษาด้วยว่า ได้ให้หรือได้รับความช่วยเหลือจากญาติฝ่ายสามีหรือภรรยา หรือญาติทั้งสองฝ่าย

การให้ความช่วยเหลือแก่ญาติ จากการศึกษาพบว่า ครอบครัวที่ได้รับการสงเคราะห์ได้ให้ความช่วยเหลือแก่ญาติในกรุงเทพมหานครมากกว่าญาติที่ต่างจังหวัด โดยปรากฏว่ามีจำนวน 29 ครอบครัว ที่ให้ความช่วยเหลือแก่ญาติ 10 ครอบครัวไม่เคยให้การช่วยเหลือ และอีก 2 ครอบครัวไม่มีการติดต่อกับญาติ จึงไม่มีการช่วยเหลือกัน โดยในจำนวน 29 ครอบครัวที่ให้การช่วยเหลือญาติ มี 23 ครอบครัวที่ให้การช่วยเหลือแก่ญาติในกรุงเทพมหานครมากกว่าต่างจังหวัด

2 ครอบครัวให้การช่วยเหลือแก่อนุญาติที่ต่างจังหวัดมากกว่าที่กรุงเทพมหานคร และ
4 ครอบครัว ที่ให้การช่วยเหลือแก่อนุญาติ ทั้งในกรุงเทพมหานครและต่างจังหวัดเท่า ๆ กัน

รูปแบบการให้ความช่วยเหลือ จากการศึกษาพบว่าส่วนใหญ่จะ
ให้การช่วยเหลือเป็นอื่น ๆ เช่น ที่พักอาศัย ช่วยเลี้ยงลูก ช่วยงานอื่น ๆ เป็น
จำนวน 15 ครอบครัว โดยให้การช่วยเหลือแก่อนุญาติที่กรุงเทพมหานคร 13 ครอบครัว
(ญาติฝ่ายสามี 5 ครอบครัว ญาติฝ่ายภรรยา 8 ครอบครัว) และญาติที่ต่างจังหวัด
2 ครอบครัว โดยให้การช่วยเหลือแก่อนุญาติฝ่ายสามี รองลงมาคือ การให้การช่วยเหลือ
เป็นเงินและอื่น ๆ 11 ครอบครัว โดยช่วยญาติที่กรุงเทพมหานคร 7 ครอบครัว และ
ช่วยทั้งญาติกรุงเทพมหานครและต่างจังหวัด 4 ครอบครัว โดยช่วยญาติทั้งสองฝ่าย
ส่วนเรื่องการให้ความช่วยเหลือเป็นเงินแก่อนุญาติ มีน้อยมาก กล่าวคือ มีเพียง
2 ครอบครัวที่ช่วยเหลือเป็นเงินแก่อนุญาติ

การได้รับความช่วยเหลือจากญาติ จากการศึกษาพบว่า
ครอบครัวได้รับการช่วยเหลือจากญาติในกรุงเทพมหานครมากกว่าญาติที่ต่างจังหวัด
โดยปรากฏว่ามีจำนวน 33 ครอบครัว ที่ได้รับความช่วยเหลือ โดยส่วนใหญ่จะได้รับการ
ช่วยเหลือจากญาติฝ่ายภรรยา มี 6 ครอบครัว ที่ไม่เคยได้รับการช่วยเหลือจาก
ญาติ มี 2 ครอบครัวที่ไม่ได้ติดต่อกับญาติ และจาก 33 ครอบครัวที่ได้รับการช่วยเหลือ
จากญาตินี้ มี 22 ครอบครัว ที่ได้รับการช่วยเหลือจากญาติในกรุงเทพมหานคร
มากกว่าญาติต่างจังหวัด 7 ครอบครัวที่ได้รับการช่วยเหลือจากญาติต่างจังหวัดมาก
กว่าญาติในกรุงเทพมหานคร และ 4 ครอบครัวที่ได้รับการช่วยเหลือจากญาติทั้งที่อยู่
ในกรุงเทพมหานครและต่างจังหวัด

รูปแบบการได้รับความช่วยเหลือจากญาติ พบว่า ครอบครัว
ส่วนใหญ่จะได้รับความช่วยเหลือเป็นอื่น ๆ กับเงินและอื่น ๆ มากที่สุด โดยส่วนใหญ่
จะช่วยญาติฝ่ายภรรยามากกว่าญาติฝ่ายสามี ส่วนรูปแบบการได้รับการช่วยเหลือนั้น
15 ครอบครัวได้รับการช่วยเหลือเป็นสิ่งอื่น ๆ และ 15 ครอบครัว เช่นกัน ที่ได้รับ
ความช่วยเหลือเป็นเงินและอื่น ๆ ส่วนการได้รับความช่วยเหลือเรื่องเงิน มีเพียง
2 ครอบครัว ที่ได้รับการช่วยเหลือ (ตารางที่ 55)

ตารางที่ 55 การช่วยเหลือซึ่งกันและกันระหว่างครอบครัวที่ได้รับการสงเคราะห์กับญาติที่อยู่ในกรุงเทพมหานครและต่างจังหวัด

(เปอร์เซ็นต์)

การช่วยเหลือ	ครอบครัวที่มีญาติทั้งในกรุงเทพมหานครและต่างจังหวัด					รวม
	ช่วยญาติที่กรุงเทพมหานครมากกว่า		ช่วยญาติต่างจังหวัดมากกว่า		ช่วยญาติที่กรุงเทพฯ	
	ช่วยญาติสามี	ช่วยญาติภรรยา	ช่วยญาติสามี	ช่วยญาติภรรยา	และต่างจังหวัดเท่ากัน ทั้งญาติสามีและภรรยา	
1 ให้การช่วยเหลือแก่ญาติ	21.9(9)	34.1(14)	4.9(2)		9.8(4)	
เงิน	2.4(1)		2.4(1)			
อื่น ๆ	12.2(5)		19.5(8)	4.9(2)		
เงินและอื่น ๆ	4.9(2)		12.2(5)		9.8(4)	
ไม่ระบุรูปการช่วยเหลือ	2.4(1)					
รวม	21.9(9)	34.1(14)	4.9(2)		9.8(4)	70.7(29)*
2 ได้รับการช่วยเหลือจากญาติ	14.6(6)	39.(16)	7.3(3)	9.8(4)	9.8(4)	
เงิน	2.4(1)			2.4(1)		
อื่น ๆ	7.3(3)		21.9(9)	2.4(1)	4.9(2)	
เงินและอื่น ๆ	4.9(2)		17.1(7)	2.4(1)	2.4(1)	9.8(4)
ไม่ระบุรูปการช่วยเหลือ				2.4(1)		
รวม	14.6(6)	39.(16)	7.3(3)	9.8(4)	9.8(4)	80.5(33)**

หมายเหตุ * ครอบครัวที่มีญาติทั้งในกรุงเทพมหานครและต่างจังหวัด มี 41 ครอบครัว เป็นครอบครัวที่ให้การช่วยเหลือแก่ญาติ 29 ครอบครัว (70.7%) ไม่เคยให้การช่วยเหลือแก่ญาติ 10 ครอบครัว (24.4%) และไม่ใดคิดคอกับญาติ 2 ครอบครัว(4.9%)

** ครอบครัวที่มีญาติทั้งในกรุงเทพมหานครและต่างจังหวัด มี 41 ครอบครัว เป็นครอบครัวที่ได้รับการช่วยเหลือจากญาติ 33 ครอบครัว (80.5%) ไม่เคยได้รับการช่วยเหลือจากญาติ 6 ครอบครัว (14.6%) และไม่ใดคิดคอกับญาติ 2 ครอบครัว(4.9%)

และเมื่อศึกษาถึงการช่วยเหลือซึ่งกันและกันระหว่างครอบครัวที่ได้รับการสงเคราะห์กับญาติที่อยู่ในสลัมคลองเตยด้วยกันแล้ว พบว่ามีการช่วยเหลือกันก็ 10 ครอบครัว (38.5%) ช่วยเหลือกันไต่บ้าง 4 ครอบครัว (15.4%) ช่วยเหลือกันไม่ค่อยได้ 7 ครอบครัว (26.9%) และไม่เคยช่วยเหลือกัน 5 ครอบครัว (19.2%) (ตารางที่ 56)

ตารางที่ 56 การช่วยเหลือซึ่งกันและกันระหว่างครอบครัวที่ได้รับการสงเคราะห์กับญาติในสลัมคลองเตย

การช่วยเหลือ	จำนวนครอบครัว	เปอร์เซ็นต์
ช่วยเหลือกันดี	10	38.5
ช่วยเหลือกันไต่บ้าง	4	15.4
ช่วยเหลือกันไม่ค่อยได้	7	26.9
ไม่เคยช่วยเหลือกัน	5	19.2
รวม	26	100

จากตารางจะเห็นว่า ครอบครัวที่ได้รับการสงเคราะห์กับญาติในสลัมคลองเตย มีการช่วยเหลือกัน 21 ครอบครัว (80.8%) ซึ่งแม้ว่าจะช่วยเหลือกันไต่บ้างหรือไม่ค่อยได้ แต่ก็ยังช่วยเหลือกัน สำหรับ 10 ครอบครัวที่ตอบว่าช่วยเหลือกันดี คือเต็มใจช่วยทุกอย่าง แต่เรื่องเงินช่วยเหลือไต่บ้างแต่ไม่บ่อยนัก ก็ต้องหยิบยืมและใช้คืน แม้จะเป็นญาติสนิทกัน และช่วยเหลือไต่บ้าง คือ ถ้าช่วยไต่ก็จะช่วย (ถ้ามีเงิน) และที่ช่วยเหลือไต่ก็เนื่องจากมีฐานะยากจน ไม่สามารถช่วยไต่ สำหรับ 5 ครอบครัวที่ไม่เคยช่วยเหลือกันก็เนื่องจาก ไม่เคยขอความช่วยเหลือ 2 ครอบครัว ไม่ค่อยไต่คิดหรือพบกัน

3 ครอบครัว

ความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับญาติ

จากการศึกษาเปรียบเทียบความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับญาติทางสามีและภรรยา ของครอบครัวที่ได้รับการสงเคราะห์ พบว่า ครอบครัวที่ได้รับการสงเคราะห์ มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับญาติฝ่ายภรยามากกว่าญาติฝ่ายสามี กล่าวคือ ครอบครัวที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับญาติฝ่ายภรยามากกว่า มีจำนวน 34 ครอบครัว (68%) ครอบครัวที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับญาติฝ่ายสามีมากกว่า มีจำนวน 8 ครอบครัว (16%) ครอบครัวที่มีความใกล้ชิดกับญาติทั้งสองฝ่ายเท่ากัน มี 7 ครอบครัว (14%) และอีก 1 ครอบครัว สามีและภรรยาเป็นญาติกัน จึงมีความใกล้ชิดกันทั้งสองฝ่าย (ตารางที่ 57)

ตารางที่ 57 เปรียบเทียบความสัมพันธ์ใกล้ชิดระหว่างญาติฝ่ายสามีกับญาติฝ่ายภรรยา

เปรียบเทียบความสัมพันธ์	จำนวนครอบครัว	เปอร์เซ็นต์
ใกล้ชิดกับญาติทั้งสองฝ่าย	7	14
ใกล้ชิดกับญาติภรยามากกว่า	34	68
ใกล้ชิดกับญาติสามีมากกว่า	8	16
ไม่ใกล้ชิดกับญาติฝ่ายใดเลย	0	0
อื่น ๆ สามีและภรรยาเป็นญาติกัน	1	2
รวม	50	100

การที่ครอบครัวที่ได้รับการสงเคราะห์ มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับญาติฝ่ายภรยามากกว่า อาจเป็นเพราะในครอบครัวไทย โดยเฉพาะครอบครัวในชนบท เมื่อชายและหญิงแต่งงานกันแล้ว ฝ่ายชายมักจะย้ายไปอยู่กับฝ่ายหญิง (matrilocal) โดยสร้างบ้านเรือนอยู่กลางแจ้ง หรืออยู่ใกล้กับญาติพี่น้องฝ่ายหญิง หรืออยู่ในเรือนของพ่อแม่ฝ่ายหญิงนั่นเอง ครอบครัวจึงมีความสัมพันธ์กับญาติฝ่ายภรยามากกว่า ซึ่ง

ครอบครัวที่ได้รับการสงเคราะห์นี้ ส่วนใหญ่เป็นผู้พวยพามาจากชนบท ถ้าไม่พวยพามาเป็นครอบครัว ก็จะพวยพามาพ่อแม่ พี่น้อง เขามาทำงานทำ ดังนั้นอาจเป็นไปได้ว่า คำนิยมความนึกคิดจึงเป็นแบบชนบท ที่มีความสัมพันธ์กับญาติฝ่ายภรรยามากกว่า

ความคาดหวังเรื่องการได้รับความช่วยเหลือจากญาติ เมื่อประสบความ
เดือดร้อน

จากการศึกษาพบว่า เกือบ 50 % คือ 48 % (24 ครอบครัว) ของครอบครัวทั้งหมด จะพบว่า แน่ใจว่าจะได้รับความช่วยเหลือจากญาติเมื่อประสบความเดือดร้อน 18 % ไม่แน่ใจว่าจะได้รับการช่วยเหลือ 22 % ไม่มีความหวังว่าจะได้รับการช่วยเหลือ และ 4 % ไม่ทราบว่า จะได้รับการช่วยเหลือหรือไม่ เพราะไม่เคยรบกวน และ 8 % ไม่เคยคิดที่จะขอความช่วยเหลือจากญาติถ้าเดือดร้อน (ตารางที่ 58)

ตารางที่ 58 ความคาดหวังเรื่องการได้รับการช่วยเหลือจากญาติเมื่อเดือดร้อน

ความคาดหวัง	จำนวน	เปอร์เซ็นต์
แน่ใจว่าจะได้รับการช่วยเหลือ	24	48
ไม่แน่ใจว่าจะได้รับการช่วยเหลือ	9	18
ไม่มีความหวังว่าจะได้รับการช่วยเหลือ	11	22
ไม่ทราบเพราะไม่เคยรบกวนเมื่อ เดือดร้อน	2	4
อื่น ๆ ไม่คิดจะขอความช่วยเหลือ	4	8
รวม	50	100

ตารางที่ 59 เปรียบเทียบสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของครอบครัวที่ได้รับการ
การสงเคราะห์กับญาติ

เปรียบเทียบสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม	จำนวน	เปอร์เซ็นต์
มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมเท่า ๆ กัน	28	56
มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมดีกว่าญาติ	2	4
มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมต่ำกว่าญาติ	15	30
ไม่ทราบ	5	10
รวม	50	100

จากการศึกษาเปรียบเทียบสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของครอบครัว
ที่ได้รับการสงเคราะห์กับญาติ พบว่า ส่วนมากแล้วจะมีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม
เท่ากัน ๆ กล่าวคือ 56 % ของครอบครัวที่ได้รับการสงเคราะห์ มีฐานะทางเศรษฐกิจ
และสังคมเท่า ๆ กับญาติ 30 % มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมต่ำกว่าญาติ 4 %
มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมสูงกว่าญาติ และ 10 % ไม่ทราบว่าตนเองมีฐานะทาง
เศรษฐกิจและสังคมสูงหรือต่ำหรือเท่า ๆ กับญาติ เนื่องจากไม่ค่อยได้ติดต่อกัน